

صفحه	فهرست
۳	۱. مقدمه.....
۴	۲. با طرح تفکیک انفال از مستثنیات آشنا شویم.....
۶	۳. استنادات قانونی طرح تفکیک انفال کدام است.....
۷	۴. تفکیک انفال چه ضرورتی دارد.....
۸	۵. مراحل اجرای طرح تفکیک انفال.....
۱۲	۶. اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....
	۷. سیاستهای کلی نظام جمهوری اسلامی در زمینه منابع طبیعی مصوب مجمع
۱۳	تشخیص مصلحت نظام.....
۱۴	۸. قانون ملی شدن جنگل های کشور مصوب ۱۳۴۱.....
	۹. قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره
۱۷	برداری از جنگل ها و مراتع مصوب ۶۷/۶/۲۲.....
۱۹	۱۰. ماده ۱۱۳ آیین نامه اجرایی قانون ملی شدن جنگلها.....
۲۰	۱۱. ماده ۳۹ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور.....
۲۱	۱۲. قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور (مصوب ۱۳۷۱/۷/۱۲).....
۲۳	۱۳. آیین نامه اجرایی ماده ۲ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی
	کشور.....
۲۷	۱۴. قانون مرجع تشخیص اراضی موات و ابطال اسناد آن مصوب ۱۳۶۵/۱۰/۱۰.....
	۱۵. آیین نامه اجرائی قانون ابطال اسناد اراضی موات مصوب ۶۶/۷/۸ هیأت وزیران
۲۹	.....
	۱۶. ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی در رابطه با نحوه برخورد با متخلفین عرصه های
۳۴	منابع ملی.....
	۱۷. مواد ۵۳، ۵۴، ۵۵ و ۴۴ مکرر قانون حفاظت و بهره برداری در رابطه با نحوه برخورد با
۳۷	متخلفین عرصه های منابع ملی.....
۴۰	۱۸. مواد ۷۵ و ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت مصوب ۱۳۷۳/۳/۲۸.....
۴۱	۱۹. قانون اصلاح بند ۲ ماده ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت.....

فهرست	صفحه
۲۰. قانون تفسیر ماده ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای	
دولت مصوب ۱۳۷۵/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی.....	۴۲
۲۱. ماده ۴۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت در رابطه با پروانه چرای دام...م.	۴۳
۲۲. آیین نامه اجرایی تبصره (۱) بند (۵) الحاقی ماده (۸۴) قانون وصول برخی از درآمدهای	۴۴
دولت.....	
۲۳. ماده ۱۰۴ از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی در رابطه با حفاظت از محیط زیست	
و بهره برداری از منابع طبیعی	۴۷
۲۴. ماده ۶۸ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در رابطه با منابع	
طبیعی و اخذ سند اراضی ملی.....	۴۹
۲۵. قانون الحاق دو تبصره به ماده واحد قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی	
موقوفه.....	۵۰
۲۶. بخشنامه ریاست محترم قوه قضائیه به دادگستری های سراسر کشور.....	۵۱
۲۷. بخشنامه دادستان محترم کل کشور به وزارت جهاد سازندگی.....	۵۲
۲۸. بخشنامه به دادگستریهای سراسر کشور به شماره ۱/۷۹/۵۸۷۴ به مورخ ۱۳۷۹/۵/۳...م.	۵۳
۲۹. ضابطین دادگستری و تکالیف آن (موضوع مواد ۱۵ و ۱۸).....	۵۴
۳۰. رأی وحدت رویه قضائی.....	۵۵
۳۱. بخشنامه ریاست محترم قوه قضائیه در خصوص عدم صلاحیت شوراهای حل	
اختلاف در رسیدگی به دعاوی دولتی	۵۶
۳۲. فهرست منابع و مأخذ.....	۵۷

مقدمه:

يسئلونك عن الانفال قل الانفال لله و الرسول فاتقوا الله واصلحوا ذات بينكم و اطيعوا الله و رسوله ان كنتم مؤمنين .

در روایات معتبر از امام باقر و امام صادق چنین می خوانیم:

انها ما اخذ دارالحرب من غير قتال كالذی انجلی عنها اهلها و هوالمسمى فيثأو ميراث من لا وارث له و قطائع الملوک اذا لم تكن مغصوبه و الاجام و بطون الاوديه و الموت فانها لله و لرسوله و بعده لمن قام مقامه يصرفه حيث يشاء من مصالحه و مصالح عياله :

((انفال اموالی است که از دار الحرب بدون جنگ گرفته می شود و همچنین سرزمینی که اهلش آن را ترک کرده و از آن هجرت می کنند و آن ((فیء)) نامیده می شود و میراث کسی که وارثی نداشته باشد و سرزمین و اموالی که پادشاهان به این و آن می بخشیدند در صورتی که صاحب آن شناخته نشود و بیشه زارها و جنگل ها و دره ها و سرزمین های موات که همه اینها از آن خدا و پیامبر و بعد از او برای کسی است که قائم مقام او است و او آن را در هر راه که مصلحت خویش و مصلحت مردمی که تحت تکفل او هستند ببیند مصرف خواهد کرد.))

با طرح تفکیک انفال از مستثنیات آشنا شویم

انفال جمع نفل به معنی بخشش است و به طور کلی هر عمل خوب و نیکی که با رغبت و به طور کلی مستحب انجام گیرد و هر چیز اضافه و مازاد بر اصل باشد را نفل می گویند. و به همین سبب است عبادت مستحبی بندگان خدا را نافله می نامند و به طور کلی انفال عبارت است از اموالی که مالک خاصی نداشته باشد و در مالکیت مردم نباشد مانند قتل کوهها، بسترده ها، دریاها، جنگلها، مراتع و غنائم جنگی همه اینها را انفال می نامند. از نظر حقوقی انفال اموالی است که به موجب قانون متعلق به شخص اول اسلام پیامبر ((ص)) یا امام معصوم و حکومت اسلامی می باشد، این اموال مانند جنگلها و مراتع، نیزارهای طبیعی، دریاها، اقیانوسها و رودهای طبیعی که ملک اشخاص شناخته نشده است همه این اراضی و زمین ها که مشمول تعریف انفال می شوند در اختیار حکومت اسلامی است که با نظرو قوانین حکومت اسلامی از آنها بهره برداری می شود. در اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است انفال و ثروتهای عمومی از قبیل زمینهای موات یا رها شده، معادن، دریاها، دریاچه ها، رودخانه ها و سایر آبهای عمومی، کوهها، دره ها، جنگلها، نیزارها، بیشه های طبیعی، مراتعی که حریم نیست، ارث بدون وارث و اموال مجهول المالك و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می شود در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه از آنها استفاده شود. تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون معین می کند.

حال که تعریف لغوی و حقوقی انفال را دانستیم به طرح تفکیک انفال، نحوه اجرای قانون ملی شدن جنگل ها و مراتع و کیفیت اجرای طرح می پردازیم. در این طرح ابتدا سوابق ثبتی رقیات و پلاک ها از اداره ثبت اسناد و املاک اخذ می گردد، سپس کارشناسان خبره و اهل فن منابع طبیعی با حضور در عرصه های منابع طبیعی ملی و مستثنیات به وسیله انجام عملیات صحرایی نقشه برداری و برداشت عوارض طبیعی و تپه ها، جاده ها، آبشورها و عوارض ایجاد

شده مثل مستحذات و ساختمان ها برداشت شده و سپس حدود اراضی کشاورزی و باغات و اراضی آیش را از حدودمراوع مشخص می نماید البته لازم به ذکر است که محدوده پلاکها یا همان مرز روستا ها ، با استفاده از سوابق ثبتی و حدودات ثبتی برداشت و تبدیل به نقشه می شود اراضی ملی و مرتعی شامل زمین هایی می شود که از قدیم الایام به صورت مرتع بکر و دست نخورده باقی می ماند واز آن به عنوان چراگاه گوسفندان و دامداران استفاده می شده است و این مراوع اراضی هستند که در زمان تصویب قانون ملی شدن جنگل ها و مراوع (۱۳۴۱/۱۰/۲۷) به صورت مرتع یا جنگل بوده و در آن زمان زیر کشت نبوده اند.

استنادات قانونی طرح تفکیک انفال کدام است:

- ۱- اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ۲- یکی دیگر از مستندات قانون تفکیک انفال و یا به عبارت دیگر ممیزی اراضی ، ماده یک قانون ملی شدن جنگل ها و مراتع کشور است که در ماده قانونی مذکور آمده است از تاریخ تصویب این تصویب نامه قانونی عرصه و اعیانی کلیه جنگل ها و مراتع ، بیشه های طبیعی و اراضی جنگلی کشور جزء اموال عمومی محسوب و متعلق به دولت است ولو اینکه قبل از این تاریخ (۱۳۴۱/۱۰/۲۷) افراد آن را متصرف شده و سند مالکیت گرفته باشند.
- ۳- ماده دو قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور نیز اقدامات تشخیص منابع ملی و مستثنیات را منوط به رعایت تعاریف ذکر شده در قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع دانسته است، به موجب مواد قانونی ذکر شده تشخیص محدوده اراضی کشاورزی ، زراعت ، باغات و بناها و مستحدثات اشخاص از اراضی ملی و مرتعی به عهده مأمور و کارشناس منابع طبیعی است که پس از اخذ سوابق ثبتی و حدودات ثبتی و اسامی مالکین و میزان اراضی کشاورزی و نسق زراعی اشخاص از اداره امور اراضی استعلام و متعاقباً نسبت به تهیه نقشه منابع ملی و مستثنیات قانونی و تنظیم برگ تشخیص و نشر آگهی از طریق روزنامه های کثیرالانتشار و هفته نامه های محلی اقدام و مراتب به اطلاع افراد و اشخاص ذینفع و مالکین پلاک می رسد که چنانچه به نظریه مأمور تشخیص اعتراض داشته باشند با ارائه مدارک مالکیت و مثبت به دبیرخانه هیأت تعیین تکلیف اراضی اختلافی مراجعه و نسبت به تشکیل پرونده اقدام تا طبق مقررات قانونی ، هیأت مذکور نسبت به اعتراض واصله رسیدگی نماید.

تفکیک انفال چه ضرورتی دارد؟

با اجرای طرح تفکیک انفال مرز دائمی بین اراضی کشاورزی و باغات و مستحقات روستایی و مراتع و چراگاه ها مشخص می شود و با مشخص شدن میزان و محل واقعی مستثنیات و اراضی کشاورزی، بهره برداران و کشاورزان با برنامه ریزی بهتر و دقیقتر به فعالیتهای کشاورزی و دامداری می پردازند، اسناد اراضی کشاورزی راحت تر صادر می گردد و با تفکیک اراضی کشاورزی و اخذ سند مالکیت استفاده از تسهیلات بانکی جهت امور کشاورزی اعم از کاشت، داشت و برداشت میسرتر می شود و با مشخص شدن حدود اراضی کشاورزی از غیر کشاورزی اختلافات حدود ثبتی پلاکها برطرف می شود و همچنین کشاورزان می توانند به یکپارچه نمودن اراضی خود اقدام نمایند و جهت اراضی ملی و مراتع سند بنام دولت جمهوری اسلامی ایران با نمایندگی سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور صادر می شود و با اخذ سند مراتع می توان برای انجام طرح های مرتعداری، آبخیزداری، آبخوانداری و جنگلداری و جنگلکاری و بیابان زدایی و سایر فعالیت ها و خدمات زیر بنایی و اساسی اقدام نمود و از تخریب مراتع و تجاوزات افراد سودجو جلوگیری می شود و در اجرای مواد ۳۱ و ۳۲ قانون واگذاری اراضی جهت توسعه امور دامداری و صنعتی و ایجاد قطب ها و نواحی صنعتی می توان استفاده کرد و در اجرای طرح های کلان و ملی و در صورت نیاز عرصه های ملی جهت اجرای طرح در اختیار ارگان های ذیربط قرار می گیرد.

مراحل اجرای طرح تفکیک انفال :

طرح تفکیک انفال دارای ۵ پروژه می باشد که به شرح مختصر هر یک می پردازیم :

الف: تشخیص و شناسایی:

در اجرای طرح تفکیک انفال ، اولین قدم، مرحله تشخیص و شناسایی است که در این مرحله کارشناس مربوطه با مراجعه به ادارات ثبت اسناد و املاک ، سوابق ثبتی پلاک ، تحدید حدود ثبتی ، نقشه ثبتی، تعداد پلاک های فرعی و اسامی مالکین را از اداره ثبت اسناد اخذ می نماید و سپس با مراجعه به امور اراضی ، میزان اراضی (اصلاحات اراضی) سوابق اصلاحات اراضی، میزان نسق زراعی کشاورزان و میزان مساحت اراضی کشاورزی و باغات را از اداره امور اراضی می گیرد و سپس به اتفاق مهندس نقشه بردار به محل وقوع پلاک مراجعه و تحقیقات محلی را از معتمدین و ریش سفیدان و بزرگان روستا در خصوص نحوه و میزان اراضی کشاورزی سؤال می نمایند و سپس سوابق و حدودات ثبتی را در محل و با کمک اهالی محل پیاده می نمایند و به استناد تبصره ۳ ماده ۲ قانون ملی شدن جنگل ها و مراتع کشور مصوب (۱۳۴۱/۱۰/۲۷) عرصه و محاط تأسیسات و خانه های روستایی و همچنین زمین های کشاورزی و باغات را از عرصه های ملی و جنگلی مشخص می نمایند که این اقدامات را تشخیص و شناسایی می نامند و نتیجه را در فرم های مشخصی صورت جلسه می نمایند .

ب: نقشه برداری در اجرای ماده ۲ قانون حفظ و حمایت

پس از مرحله تشخیص و شناسایی ، کارشناس ممیزی اراضی و کارشناس نقشه بردار به وسیله دوربین و وسایل نقشه برداری ابتدا با توجه به حدودات ثبتی ، محدوده کل پلاک (روستا) را با عوارض موجود اعم از کوه ، تپه ، دره ، جاده ، نام محلی کوه ها و ارتفاعات برداشت می نمایند و سپس محدوده اراضی کشاورزی اعم از باغات ، اراضی آیش و ساختمان های

روستایی و راه‌ها برداشت و مشخص می‌شوند و پس از اتمام عملیات صحرایی، کارشناس نقشه بردار در محل کار خود (اداره) عوارض برداشت شده را تبدیل به نقشه نموده و مساحت یابی می‌نماید بدینوسیله میزان و محدوده اراضی کشاورزی و میزان مراتع و منابع ملی پلاک یا روستا مشخص می‌شود و میزان محدوده کل پلاک نیز مساحت یابی می‌شود و کارشناس ممیزی اراضی براساس سوابق ثبتی و آمار اطلاعات به دست آمده از نقشه نسبت به تنظیم برگ تشخیص اقدام می‌نماید.

ج: انتشار آگهی منابع ملی

پس از تهیه نقشه منابع ملی و مستثنیات و تنظیم برگ تشخیص و به موجب ماده ۲ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور می‌بایست اقدامات انجام شده و تشخیص مأمور منابع طبیعی به اطلاع ذی‌نفعان پلاک برسد که این امر یک نوبت در روزنامه کثیرالانتشار و یک نوبت در روزنامه‌های محلی منتشر می‌شود و همچنین آگهی‌های محلی توسط مأموران نیروی انتظامی در محل سکونت مالکین الصاق و صورتجلسه می‌شود تا چنانچه اشخاص به نحوه اجرای مقررات اعتراضی داشته باشند می‌توانند با مراجعه به دبیرخانه‌های تعیین تکلیف اراضی اختلافی مستقر در ادارات منابع طبیعی شهرستانها اعتراض خود را کتباً اعلام نموده و رسید دریافت کنند تا به اعتراضات رسیدگی و رأی صادر شود.

د: قطعیت قانونی و رسیدگی به اعتراضات اشخاص به نحوه اجرای قانون

پس از انتشار آگهی تشخیص منابع ملی و مستثنیات در روزنامه کثیرالانتشار افراد ذی‌نفع و مالکین تا شش ماه فرصت دارند چنانچه به اجرای مقررات و آگهی منابع ملی اعتراضی داشته باشند اعتراض خود را به همراه مدارک و مستندات مثبت به دبیرخانه هیئت تعیین تکلیف اراضی اختلافی واقع در شهرستان محل سکونت خود تسلیم و رسید دریافت نمایند.

در صورت عدم اعتراض اشخاص در مهلت مقرر قانونی (۶ ماه) اقدامات انجام شده و نظریه مامور تشخیص به قطعیت می رسد و اداره منابع طبیعی شهرستان می تواند پس از صدور گواهی عدم اعتراض از سوی دبیرخانه هیئت مذکور از طریق ثبت اسناد و املاک نسبت به اخذ سند منابع ملی به نام دولت جمهوری اسلامی با نمایندگی سازمان جنگلها و مراتع و آبخیزداری کشور اقدام نماید.

و اگر در مهلت تعیین شده قانونی به نظریه مأمور مجری قانون اعتراضی برسد پس از ارائه مدارک از سوی معترض و تهیه نقشه اراضی مورد اعتراضی و تکمیل پرونده موضوع اعتراض، در دبیرخانه تعیین تکلیف اراضی اختلافی شهرستان مطرح و مورد رسیدگی قرار میگیرد که اعضاء این هیئت عبارتند از:

۱. مدیر جهاد کشاورزی شهرستان

۲. یک نفر کارشناس جهاد کشاورزی

۳. نماینده هیئت هفت نفره واگذاری زمین (مدیر امور اراضی شهرستان)

۴. رئیس اداره منابع طبیعی شهرستان

۵. یک نفر قاضی با معرفی رئیس دادگستری استان

۶. دو نفر از اعضاء شورای اسلامی محل وقوع ملک

جلسات این هیئت با حضور حداقل ۵ نفر از ۷ نفر ذکر شده بالا رسمیت می یابد مدارک و مستندات ارائه شده از سوی معترض توسط او در جلسه ارائه می شود و اعضاء از معترض می خواهند که مدارک خود را ارائه نماید و یک نفر به عنوان منشی اظهارات معترض یا معترضین را ثبت می نماید و سپس اعضاء هیئت با حضور معترض از اراضی محل اعتراض بازدید و معاینه محلی صورت می گیرد و در صورت نیاز از عکس های هوایی گرفته شده از

محل در زمان تصویب قانون با طبیعت تطبیق داده می شود تا در صورتیکه اراضی مورد اعتراض در آن زمان دارای آثار کشت و زراعت بوده مشخص شود و پس از بررسی همه جانبه از سوی اعضاء هیئت هر کدام نظریه کارشناسی خود را مستقلاً یا به صورت تجمیعی به قاضی هیئت ارائه می نمایند و قاضی هیئت نیز با توجه به نظریات کارشناسی اعضاء و مشاهدات عینی خود از محل که به اتفاق اعضاء از محل بازدید نموده مبادرت به انشاء رأی می نماید که در این رأی ممکن است نظریه مأمور مجری قانون یا همان آگهی تشخیص منابع ملی و مستثنیات را تأیید نماید و یا اینکه ممکن است اعتراض معترض را وارد بداند و قسمتی از تشخیص مأمور منابع طبیعی را اصلاح نماید و رأی به اصلاح اقدامات اداره منابع طبیعی صادر گردد

۵. اخذ سند منابع ملی

پس از قطعیت قانونی و رسیدگی به اعتراضات اشخاص و یا اینکه نظریه مأمور مجری پس از آگهی منابع ملی به علت عدم اعتراض اشخاص در مهلت ۶ ماهه قطعی شد، اداره منابع طبیعی شهرستان سوابق اجرای قانون اعم از برگ تشخیص، آگهی تشخیص منابع ملی و مستثنیات، نقشه اراضی ملی پلاک و تصویر رأی قاضی هیأت و یا گواهی عدم اعتراض صادر شده از دبیرخانه هیأت تعیین تکلیف اراضی اختلافی را به اداره ثبت اسناد و املاک شهرستان ارسال نموده و در اجرای مادتین ۱۳ و ۳۹ آئین نامه اجرایی و قانون حفاظت و بهره برداری درخواست صدور سند اراضی ملی شده را به نام دولت جمهوری اسلامی ایران با نمایندگی سازمان جنگلها و مراتع و آبخیزداری کشور می نمایند که اداره ثبت اسناد و املاک برای عملیات تفکیک منابع ملی و مستثنیات وقت معین می کند که در وقت تعیین شده نماینده و نقشه بردار اداره منابع طبیعی شهرستان و نماینده و نقشه بردار اداره ثبت و

اسناد املاک به محل عزیمت نموده و پس از تطبیق اقدامات انجام شده با سوابق ثبتی نسبت به تنظیم صورتمجلس تفکیک منابع ملی از مستثنیات اقدام و بعد از آن سند اراضی منابع ملی به نام دولت جمهوری اسلامی ایران با نمایندگی سازمان جنگلها، مراتع و آبخیز داری صادر می شود.

اصل چهل و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

انفال و ثروتهای عمومی از قبیل زمینهای موات یا رها شده، معادن، دریاها، دریاچه ها، رودخانه ها و سایر آبهای عمومی، کوهها، دره ها، جنگل ها، نزارها، بیشه های طبیعی، مراتعی که حریم نیست، ارث بدون وارث و اموال مجهول المالک و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می شود در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آنها عمل نماید تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون معین می کند.

اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران:

در جمهوری اسلامی حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در آن حیات اجتماعی روبه رشدی داشته باشند وظیفه عمومی تلقی می گردد. از این رو فعالیتهای اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است.

**سیاست های کلی نظام جمهوری اسلامی در زمینه منابع طبیعی مصوب مجمع
تشخیص مصلحت نظام :**

۱. ایجاد عزم ملی بر احیای منابع طبیعی تجدید شونده و توسعه پوشش گیاهی برای حفاظت و افزایش بهره وری مناسب و سرعت بخشیدن به روند تولید این منابع و ارتقاء بخشیدن به فرهنگ عمومی و جلب مشارکت مردم در این زمینه .
۲. شناسایی و حفاظت منابع آب و خاک و ذخائر ژنتیکی گیاهی و جانوری و بالا بردن غنای حیاتی خاک ها و بهره برداری بهینه بر اساس استعداد منابع و حمایت موثر از سرمایه گذاری در آن.
۳. اصلاح نظام بهره برداری از منابع طبیعی و مهار عوامل نا پایداری این منابع و تلاش برای حفظ و توسعه آن .
۴. گسترش تحقیقات کاربردی و فن آوری های زیست محیطی و ژنتیکی و اصلاح گونه های گیاهی و حیوانی متناسب با شرایط محیطی ایران و ایجاد پایگاه های اطلاعاتی و تقویت آموزش و نظام اطلاع رسانی .

قانون ملی شدن جنگل های کشور مصوب ۱۳۴۱

هیئت وزیران در جلسه مورخه ۱۳۴۱/۱۰/۲۷ قانون ملی شدن جنگل های کشور را به شرح زیر تصویب نمودند:

ماده ۱ - از تاریخ تصویب این تصویب نامه قانونی عرصه و اعیانی کلیه جنگل ها و مراتع بیشه های طبیعی و اراضی جنگلی کشور جزء اموال عمومی محسوب و متعلق به دولت است و لو اینکه قبل از این تاریخ افراد آن را متصرف شده و سند مالکیت گرفته باشند .

ماده ۲ - حفظ و احیاء و توسعه منابع فوق و بهره برداری از آنها به عهده سازمان جنگلبانی ایران است .

تبصره ۱ - سازمان جنگلبانی مجاز است بهره برداری از منابع فوق را رأساً عهده دار و یا با انعقاد قراردادهای لازم به عهده اشخاص واگذار کند .

تبصره ۲ - توده های جنگلی محاط در زمین های زراعی که در اراضی جنگلی جلگه ای شمال کشور در محدوده اسناد مالکیت رسمی اشخاص واقع شده باشند مشمول ماده یک از تصویب نامه قانونی نیستند ولی بهره برداری از آنها تابع مقررات عمومی قانون جنگل ها و مراتع است .

تبصره ۳ - عرصه و محاط تأسیسات و خانه های روستائی و همچنین زمینهای زراعی و باغات واقعه در محدوده اسناد مالکیت جنگل ها و مراتع که تا تاریخ تصویب این قانون احداث شده اند مشمول ماده یک این قانون نخواهند بود . ادارات ثبت مجازند با تشخیص و گواهی سازمان جنگلبانی ایران اسناد مالکیت عرصه و اعیانی جداگانه برای مالکین آنها صادر نمایند .

ماده ۵۶ - تشخیص منابع ملی شده و مستثنیات ماده ۲ قانون ملی جنگلها و مراتع با رعایت تعاریف مذکور در این قانون با وزارت منابع طبیعی است. ظرف یکماه پس از اخطار کتبی یا

آگهی وزارت منابع طبیعی وسیله یکی از روزنامه های کثیرالانتشار مرکز ویکی از روزنامه های محلی وسایر وسایل معمول ومناسب محل، اشخاص ذی نفع می توانند به نظر وزارت مزبور اعتراض کرده و اعتراضات خود را با ذکر دلیل و مستندات به مرجع صادر کننده آگهی یا محل صدور اخطار تسلیم دارند. برای رسیدگی به اعتراضات وارده کمیسویی مرکب از فرماندار و رئیس دادگاه شهرستان وسرپرست منابع طبیعی محل یا نمایندگان آنها (نماینده دادگستری یکی از قضات خواهد بود) تشکیل می شود کمیسیون مکلف است حداکثر ظرف سه ماه به اعتراضات واصله رسیدگی و اتخاذ تصمیم کند. تصمیم اکثریت اعضای کمیسیون قطعی است و چنانچه تصمیم کمیسیون مبنی بر ملی بودن محل بوده و محل در تصرف غیر باشد کمیسیون مکلف است به درخواست وزارت منابع طبیعی دستور رفع تصرف صادر کند به نحوی که منبع مذکور از هر جهت در اختیار وزارت منابع طبیعی قرار گیرد. مأمورین انتظامی مکلف به اجرای دستور کمیسیون هستند.

تبصره ۱ - در هر مورد که بر اساس مقررات مربوط به قانون ملی شدن جنگلهای کشور جنگلدار در مقام تشخیص منابع ملی اظهار نظر کرده باشد به طریق زیر رفتار می شود:

الف- در صورتی که به نظر جنگلدار اعتراض نشده باشد نظر جنگلدار قطعی است.

ب- در صورتی که در مهلت تعیین شده به نظر جنگلدار اعتراض شده طبق مقررات مربوط به ماده ۱۲ قانون ملی شدن جنگلهای کشور مورد رسیدگی و اتخاذ تصمیم واقع نشده باشد اعتراض برای رسیدگی به کمیسیون مقرر در این ماده ارجاع می شود.

ج- در صورتیکه پس از اعلام نظر جنگلدار مبنی بر ملی بودن منابع از طرف ذینفع اعتراض شده باشد و اعتراض طبق مقررات مربوط با ماده ۱۲ قانون ملی شدن جنگلهای کشور مورد رسیدگی قرار گرفته و نظر جنگلدار تأیید شده باشد و یا به علت عدم وصول اعتراض نظر جنگلدار قطعی شده باشد دستور رفع تصرف از منابع ملی به درخواست اداره منابع طبیعی

منتخبی از مجموعه قوانین و مقررات منابع طبیعی

محل از طرف کمیسیون مقرر در این ماده صادر خواهد شد در صورتیکه وزارت منابع طبیعی منبعی را ملی تشخیص و اعلام کند و در مهلت قانونی مورد اعتراض قرار نگیرد کمیسیون مزبور به درخواست اداره منابع طبیعی محل دستور رفع تصرف خواهد داد .

تبصره ۲- در مواردیکه پس از اعلام وزارت منابع طبیعی فقط نسبت به قسمتی از منابع اعلام شده اعتراض شود وزارت منابع طبیعی اختیار دارد بدون رعایت مدت از کمیسیون مقرر در این ماده بخواهد نسبت به تمامی محدوده اعلام شده رسیدگی و اظهار نظر کند.

تبصره ۳- نظر وزارت منابع طبیعی در تشخیص منابع ملی تا اتخاذ تصمیم نهایی کمیسیون مقرر در این ماده معتبر و لازم الرعایه است .

تبصره ۴- وزارت منابع طبیعی می تواند حق الزحمه مناسبی برای اعضای کمیسیون مقرر در این ماده برقرار و پرداخت کند .

قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع مصوب ۱۳۶۷/۶/۲۲

ماده واحده - زارعین صاحب اراضی نسقی و مالکین و صاحبان باغات و تأسیسات در خارج از محدوده قانونی شهرها و حریم روستاها، سازمانها و موسسات دولتی که به اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور مصوب ۱۳۴۶ و اصلاحیه های بعدی آن اعتراض داشته باشند می توانند به هیأتی مرکب از:

- ۱- مسئول اداره کشاورزی
- ۲- مسئول اداره جنگلداری
- ۳- عضو جهاد سازندگی
- ۴- عضو هیئت واگذاری زمین
- ۵- یک نفر قاضی دادگستری
- ۶- برحسب مورد دو نفر از اعضاء شورای اسلامی روستا یا عشایر محل مربوطه، مراجعه نمایند.

این هیأت در هر شهرستان زیر نظر وزارت کشاورزی و با حضور حداقل ۵ نفر از ۷ نفر رسمیت یافته و پس از اعلام نظر کارشناسی هیأت رأی قاضی لازم الاجرا خواهد بود. مگر در موارد سه گانه شرعی مذکور در موارد ۲۸۴ و ۲۸۴ مکرر (آئین دادرسی کیفری). تبصره ۱- ادارات ثبت اسناد شهرستانها مکلفند که اسناد مربوطه را مطابق رأی نهایی صادره اصلاح نمایند.

تبصره ۲- دیوان عدالت اداری مکلف است کلیه پرونده های موجود در مورد ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع کشور و اصلاحیه های بعدی آن را که مختومه نشده است به کمیسیون موضوع این قانون ارجاع نماید.

تبصره ۳- چنانچه سازمانها، موسسات دولتی به اجرای ماده ۵۶ معترض بوده و این اعتراض از سوی هیئت مذکور در ماده واحده به جا تشخیص داده شود با توجه به موقعیت و شرایط زمین نسبت به خلع ید از متصرفین اقدام به عمل می آید .

تبصره ۴- دولت موظف است توسط دستگاه های ذیربط نسبت به خلع ید از اراضی متصرفی بعد از اعلام مورخه ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ دولت جمهوری اسلامی اقدام لازم به عمل آورد .

تبصره ۵- از تاریخ تصویب این ماده واحده کلیه قوانین و مقررات و آئین نامه های مغایر با این قانون لغو و تنها مرجع رسیدگی به شکایات مربوط به اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع و اصلاحیه های آن هیأت موضوع این قانون خواهد بود .

تبصره ۶- وزارت کشاورزی مکلف است آئین نامه اجرایی این قانون را حداکثر ظرف دو ماه تهیه و تصویب و جهت اجراء ابلاغ نماید.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و شش تبصره در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ بیست و دوم شهریورماه یکهزار و سیصد و هفت و هفت مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۷ / ۶ / ۲۹ به تأیید شورای نگهبان رسیده است .

مجلس شورای اسلامی

آیین نامه اجرایی قانون ملی شدن جنگلها (مصوب ۱۳۴۲)

ماده ۱۳- ادارات ثبت اسناد و املاک مکلفند به تقاضای مأمورین سازمان جنگلبانی رونوشت اسناد مالکیت و نقشه های ثبتی و صورت مجالس تحدید حدود کلیه املاک و رقابتی که به منظور تشخیص منابع طبیعی ملی شده و مستثنیات مذکور از قانون ملی شدن جنگل ها و بالنتیجه اجرای مقررات قانون مزبور مورد نیاز مأمورین سازمان باشد و همچنین اگر احتیاج به مطالعه پرونده ثبتی داشته باشند مأمور ثبت باید پرونده مورد تقاضا را در بایگانی اداره ثبت تحت نظارت خود در اختیار مأمورین سازمان بگذارد . مأمورین سازمان نسبت به آنچه که طبق قانون ملی شدن جنگلها مستثنی است و همچنین منابع طبیعی ملی شده ای که از محدوده املاک باید منتزع شود از حیث حدود و مشخصات و مسافت گزارشی تنظیم و به ادارات جنگلبانی یا سرچنگلداریهای مربوطه تسلیم می نمایند ادارات جنگلبانی یا سرچنگلداریها پس از رسیدگی گواهی لازم صادر و به اداره ثبت اسناد و املاک مربوطه ارسال میدارند ، ادارات ثبت مکلفند مواد مندرج در گواهی مذکور را از موضوع سند مالکیت تفکیک نموده سند مالکیت جدید نسبت به مورد استثناء شده جهت اشخاص صادر و سند مالکیت سابق را با قید موارد تفکیک به نام دولت اصلاح کنند و در اسناد مزبور شماره گواهی اداره جنگلبانی یا سرچنگلداری مربوطه را قید نمایند.

قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور

ماده ۳۹- گواهی سازمان جنگل ها و مراتع کشور که پس از اجرای کامل مقررات تشخیص منابع ملی موضوع قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع صادر شده یا می شود و نقشه های منضم به گواهی مذکور از لحاظ ثبتی و صدور سند مالکیت منابع ملی ملاک عمل ادارات ثبت خواهد بود . ادارات مذکور مکلفند اسناد مالکیت منابع ملی را با رعایت قوانین و مقررات مربوط به ثبت املاک بر اساس گواهی های مزبور و نقشه های مربوط صادر نمایند.

قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور (مصوب ۱۳۷۱/۷/۱۲)

ماده ۱ - از تاریخ تصویب این قانون گونه های درختانی از قبیل شمشاد، زربین، سرخدار، سرو خمره ای، سفید پلت، حرا و چنندل، ارس، فندق، زیتون طبیعی، بنه (پسته وحشی)، گون، ششم، گردو (جنگلی) و بادام وحشی (بادامک) در سراسر کشور جزء ذخائر جنگلی محسوب و قطع آنها ممنوع می باشد.

تبصره ۱ - وزارت جهاد سازندگی موظف است مناطق استقرار گونه های یاد شده را مشخص و حفاظت نموده و متخلفین را به مراجع قضایی معرفی نماید.

تبصره ۲ - در مواردیکه قطع اینگونه ها براساس طرح مصوب و بنابر ضرورت و مسائل فنی و توسعه گونه های دیگر لازم باشد با تأیید وزارت جهاد سازندگی مجاز خواهد بود.

تبصره ۳ - متخلفین از این قانون برای بار اول علاوه بر پرداخت خسارتی که حسب مورد توسط کارشناسان مربوطه وزارت جهاد سازندگی ارزیابی خواهد گردید به حبس از یک ماه تا شش ماه و پرداخت جزای نقدی برای هر اصله درخت معادل یک برابر و نیم قیمت روز آن و در صورت تکرار به اشد مجازات محکوم می شوند.

تبصره ۴ - اجازه داده می شود که هر ساله معادل ۳۰ درصد از درآمد حاصل از دریافت جرایم و فروش مواد بازداشتی ناشی از اجرای این قانون که از متخلفین مربوطه اخذ و به حسابی که توسط خزانه به همین منظور افتتاح می گردد واریز و جهت پرداخت حق الکشف به مأمورین کاشف سازمان جنگلها و مراتع کشور و مخیرین و مأمورین انتظامی در اختیار سازمان مزبور قرار داده شود تا برابر آئین نامه نسبت به تقسیم آن اقدام نماید. سازمان برنامه و بودجه مکلف است هر ساله ضمن لایحه بودجه اعتبار مربوط به ۳۰ درصد درآمد حاصل موضوع این تبصره را در ردیف جداگانه پیشنهاد و منظور نماید.

تبصره ۵- در صورت همکاری کارگزاران و مأمورین سازمان جنگلها و مراتع با متخلفین به تناسب جرم به اشد مجازات مقرر در قوانین و مقررات مربوطه محکوم می شوند .

ماده ۲- تشخیص منابع ملی و مستثنیات ماده ۲ قانون ملی شدن جنگلها و مراتع با رعایت تعاریف مذکور در قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع با وزارت جهاد سازندگی است که ۶ ماه پس از اخطار کتبی یا آگهی به وسیله روزنامه های کثیرالانتشار مرکز و یکی از روزنامه های محلی وسایر وسایل معمول و مناسب محلی ، ادارات ثبت موظفند پس از انقضای مهلت مقرر در صورت نبودن معترض حسب اعلام وزارت جهاد سازندگی نسبت به صدور سند مالکیت به نام دولت جمهوری اسلامی ایران اقدام نمایند .

تبصره ۱- معترضین می توانند پس از اخطار یا آگهی وزارت جهاد سازندگی اعتراضات خود را با ارائه عدله مثبتة جهت رسیدگی به هیئت مذکور در قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع مصوب ۱۳۶۷/۶/۲۲ مجلس شورای اسلامی تسلیم نمایند . صدور سند مالکیت به نام دولت جمهوری اسلامی ایران مانع مراجعه معترض به هیأت مذکور نخواهد بود.

تبصره ۲- عبارت وزارت کشاورزی در ذیل ماده واحده قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع مصوب ۱۳۶۷/۶/۲۲ مجلس شورای اسلامی و تبصره ۶ ذیل آن به وزارت جهاد سازندگی تغییر یافته و کمیسیون موضوع ماده واحده همچنان به اعتراضات رسیده به اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع رسیدگی می نماید .

ماده ۳- آئین نامه های اجرایی این قانون ظرف مدت دو ماه توسط وزارت جهاد سازندگی تهیه و به تصویب هیئت دولت خواهد رسید. قانون فوق مشتمل بر ۳ ماده و ۷ تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ پنجم مهر ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و یک مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۱/۷/۱۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است .

آئین نامه اجرایی ماده ۲ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۶ بنا به پیشنهاد شماره ۱۰۷۱/۷۷۶۷ و مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۸ وزارت جهاد سازندگی و به استناد ماده (۳) قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور مصوب ۱۳۷۱، آئین نامه اجرایی ماده (۲) قانون یاد شده را به شرح زیر تصویب نمود:

(آئین نامه اجرایی ماده (۲) قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور)

ماده ۱ - تشخیص منابع ملی شده و مستثنیات ماده ۲ قانون ملی شدن جنگلها براساس تعریف مصرح در فصل اول قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع به عهده وزارت جهاد سازندگی است که از طریق سازمان جنگلها و مراتع کشور اقدام می نماید.

ماده ۲- در برگ تشخیص خصوصیات منابع ملی از حیث وضع طبیعی و تعریف قانونی همچنین مشخصات ثبتی، نسق زراعی، محل وقوع، حدود و مساحت منطقه مورد بازدید و مستثنیات موضوع ماده ۲ قانون ملی شدن جنگلها با استعلام از مراجع ذیربط ذکر می شود و هر گاه در مرز منطقه مورد بازدید کوه یا رودخانه یا بزرگراه یا جاده عمومی وجود داشته باشد شرح داده می شود تا محل منابع و مستثنیات آن از هر حیث مشخص باشد.

ادارات ثبت اسناد و کشاورزی و سایر مراجع موظفند اطلاعات لازم را در اختیار مأمورین سازمان جنگلها و مراتع کشور قرار دهند.

ماده ۳- مأمور بازدید کننده منطقه باید از منطقه مورد بازدید نقشه تهیه نماید و در صورت عدم امکان کروکی تهیه نموده و تحقیقات لازم را به وسایل مقتضی نسبت به وضعیت منطقه مورد بازدید و مستثنیات قانونی آن بنماید و اگر احراز کند که مستحقات بعد از تصویب قانون ملی شدن جنگلها احداث شده تاریخ احداث و دلایل آن را در برگ بازدید بنویسد و با اظهار نظر به واحدی که او را مأمور رسیدگی نموده تسلیم کند.

تبصره ۱ - آگهی موضوع ماده ۲ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی، علاوه بر روزنامه کثیرالانتشار و روزنامه محلی باید جداگانه تکثیر شود و به وسیله مأموران انتظامی برای اطلاع اهالی در معابر و اماکن عمومی محل وقوع رقبه الصاق گردد. در آگهی باید محل قبول اعتراضات و نتیجه عدم اعتراض قید شود. مأموران انتظامی موظفند ظرف یک هفته آگهی را الصاق کرده و مراتب را به صورت کتبی به مرجع ارسال کننده آگهی اعلام کنند.

تبصره ۲ - در آگهی باید نام و موقعیت رقبه در صورت داشتن مشخصات ثبتی شماره پلاک های اصلی و فرعی بخش ثبتی، حدود و مساحت کل محدوده مورد تشخیص با تعیین مساحت مستثنیات و منابع ملی قید شود.

تبصره ۳ - نسبت به هر منطقه نزدیکترین محلی که روزنامه در آنجا منتشر می شود روزنامه محلی محسوب می شود.

ماده ۴ - چنانچه ظرف ۶ ماه از تاریخ اخطار به وسیله انتشار آگهی یا الصاق آن در معابر عمومی اعتراض نرسیده باشد مرجع ذیربط در سازمان جنگلها و مراتع کشور موظف است مراتب را به اداره ثبت اسناد و املاک محل اعلام نماید. تا مطابق ماده ۲ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور و ماده ۳۹ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع و ماده ۱۳ آئین نامه قانون ملی شدن جنگلها و مراتع نسبت به منابع ملی مورد تشخیص، سند مالکیت تحت عنوان منابع ملی به نام دولت جمهوری اسلامی ایران با نمایندگی وزارت جهاد سازندگی صادر گردد.

تبصره ۱ - مبدأ مهلت قانونی اعتراض، تاریخ انتشار آگهی در روزنامه کثیرالانتشار خواهد بود، هرگاه آخرین روز مهلت قانونی مصادف با روز تعطیل باشد اولین روز بعد از تعطیل آخرین روز محسوب می شود.

تبصره ۲ - سازمان جنگلها و مراتع کشور مطابق ماده ۲۹ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور در انجام مقررات ثبتی و صدور سند مالکیت جهت منابع ملی مورد تشخیص به جز حقوقی که به سر دفتران اسناد رسمی تعلق می گیرد از پرداخت کلیه هزینه های ثبتی اعم از حق الثبت و هزینه مقدماتی و غیره معاف می باشد .

ماده ۵ - اعتراض نسبت به تشخیص منابع ملی و مستثنیات ماده ۲ قانون ملی شدن جنگلها بر اساس مقررات قانونی تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع مصوب ۱۳۶۷ مورد رسیدگی قرار می گیرد .

ماده ۶ - ترتیب وصول و ثبت اعتراضات، تشکیل جلسات و نحوه رسیدگی هیأتها و پرداخت حق الزحمه اعضاء و همکاران هیأت که علاوه بر وظایف محول شده، خارج از وقت اداری همکاری می نمایند و نحوه وصول و تأمین هزینه های مربوط مطابق آئین نامه ای است که به اسناد تبصره ۶ قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی به تصویب وزارت جهاد سازندگی می رسد .

ماده ۷ - تأمین و تدارک امکانات تجهیزات و لوازم و ابزار کار مورد نیاز هیأت های مقرر در قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع بر عهده سازمان جنگلها و مراتع کشور می باشد.

ماده ۸ - در مواردی که تشخیص منابع ملی شده و مستثنیات ماده ۲ قانون ملی شدن جنگلها بر اساس مقررات مربوط و ماده ۵۶ اصلاحی قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور انجام شده باشد حسب مورد به ترتیب زیر رفتار می گردد :

الف - در صورتیکه به اجرای مقررات ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع اعتراض شده باشد و موضوع در کمیسیون مقرر در ماده ۵۶ مورد رسیدگی واقع نشده

باشد ، اعتراضات رسیده برای رسیدگی به هیأت مقرر در ماده واحده قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع ارجاع می شود .

ب- چنانچه به اجرای مقررات ماده ۵۶ اعتراض نشده باشد پس از انقضای مهلت مقرر در ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع حسب تقاضای سازمان جنگلها و مراتع کشور ادارات ثبت موظف به صدور سند مالکیت به نام دولت جمهوری اسلامی خواهند بود .

ماده ۹- پس از صدور رأی هیأت ماده واحده قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع چنانچه در محدوده منابع ملی شده تصرفات غیر مجاز وجود داشته باشد بااعلام واحد ذیربط در سازمان جنگلها و مراتع کشور قوای انتظامی به استناد تبصره ۴ قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع مکلف به خلع ید از تصرفات مذکور خواهند بود .

تبصره - در مورد خلع ید از تصرفات غیر مجاز در منابع ملی قطعیت یافته . قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ از طریق مراجع قضایی اقدام می شود .

ماده ۱۰- در اجرای این آئین نامه وزارت دادگستری ، سازمان ثبت و اسناد و املاک کشور ، وزارت کشاورزی وسایر مراجع ذیربط مکلف به انجام همکاری های لازم با نظارت جهاد سازندگی (سازمان جنگلها و مراتع کشور) می باشند .

ماده ۱۱- سازمان برنامه و بودجه مکلف است بنا بر پیشنهاد وزارت جهاد سازندگی هزینه های اجرایی این ماده قانون را اعم از خرید ماشین آلات ، تجهیزات و امکانات و تأمین نیروی انسانی مورد نیاز، هر ساله تأمین و در بودجه عمومی کشور منظور نماید .

قانون مرجع تشخیص اراضی موات و ابطال اسناد آن مصوب ۱۰/۱۰/۱۳۶۵

ماده واحده - کلیه اسناد و مدارک مربوط به غیر دولت اعم از رسمی و غیر رسمی مربوط به اراضی موات (یاسند مربوط به قسمتی از اراضی که موات باشد) واقع در خارج از محدوده استحفاظی شهرها به استثناء اراضی که توسط مراجع ذیصلاح دولت جمهوری اسلامی ایران واگذار شده است باطل و این قبیل اراضی در اختیار دولت جمهوری اسلامی ایران قرار می گیرد تا در جهت تولید محصولات کشاورزی و صنعتی، ایجاد اشتغال و مصارف عام المنفعه و برطرف ساختن نیاز دستگاه های دولتی و نهادهای انقلاب اسلامی و شهرداری ها و ایجاد مسکن و واگذاری زمین برای کسانی که مسکن ندارند حسب مورد براساس مقررات مربوطه اقدام نماید، ادارات ثبت اسناد مکلفند حسب اعلام هیئت های واگذاری زمین نسبت به ابطال سند آنها و صدور سند به نام دولت جمهوری اسلامی ایران اقدام نمایند.

تبصره ۱ - تشخیص موات بودن اراضی خارج از محدوده شهرها به عهده وزارت کشاورزی است که از طریق هیئت ۷ نفره اقدام می نماید و در صورتیکه متصرف فعلی منکر موات بودن زمین باشد از طریق دادگاه صالح اقدام به عمل می آید و چنانچه دادگاه رای به موات بودن زمین بدهد سند ابطال و از متصرف خلع ید خواهد شد.

تبصره ۲ - اسناد مالکیت زمین های مواتی که به موجب این قانون باطل می شود آزاد تلقی و مطالبات ناشی از فروش اینگونه اراضی منتفی می گردد و مطالبات دیگر طلبکاران از سایر اموال بدهکار قابل استیفاء است.

تبصره ۳ - زمین هائی که اسناد آنها باطل می شوند چنانچه حریم روستاها باشد جهت کارهای عام المنفعه و یا تعلیف احشام یا احداث واحدهای مسکونی روستا و سایر خدمات مورد لزوم برای روستا بر حسب مورد اختصاص داده خواهد شد.

منتخبی از مجموعه قوانین و مقررات منابع طبیعی

تبصره ۴ - آئین نامه اجرایی این قانون ظرف مدت ۲ ماه توسط وزارت کشاورزی و ستاد مرکزی هیئت های واگذاری زمین تهیه و جهت تصویب به هیئت دولت تقدیم می گردد .

تبصره ۵ - از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین و مقررات مغایر ملغی می گردد .

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و پنج تبصره در جلسه روز یکشنبه سی ام آذرماه یکهزار و سیصد و شصت و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۰ به تایید شورای نگهبان رسیده است .

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی

آئین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد اراضی موات مصوب ۶۶/۷/۸ هیئت وزیران

ماده ۱- تعریف اراضی موات از نظر اجرای این قانون

اراضی موات - زمین هایی است که سابقه احیاء و بهره برداری ندارند و به صورت طبیعی مانده و افراد به صورت رسمی یا غیر رسمی برای آنها سند تهیه کرده اند .

ماده ۲- تشخیص اراضی موات خارج از محدوده استحقاقی شهرها به عهده هیئت هفت نفره واگذاری و احیاء اراضی است که در این آئین نامه به اختصار با عنوان هیئت به کاربرده می شود هیئت با حضور حداقل چهار نفر تشکیل و نظریه خود را طی صورتجلسه ای اعلام خواهند نمود و رای اکثریت با حداقل سه نفر ملاک خواهد بود که یکی از آنها باید حاکم شرع باشد .

تبصره - هیئت ضمن بازدید از محل می تواند حسب مورد نظر کارشناس ذریبط و خبره محلی را در تشخیص نوع زمین اخذ نماید .

ماده ۳- هیئت ها مکلفند پس از اعلام نظر در خصوص موات بودن اراضی ، مراتب را با ذکر مشخصات کامل و محل وقوع و موقعیت دقیق آن به همراه یک نسخه کروکی به ادارات ثبت اسناد و املاک محل اعلام و جریان ثبتی آن را استعلام و ادارات ثبت اسناد و املاک موظفند ظرف مدت حداکثر یک ماه سابقه ثبتی اراضی مورد استعلام را اعم از شماره پلاک و وضعیت مالکیت و اسامی مالک یا مالکین و سایر مشخصات مربوطه تعیین و به هیئت اعلام نمایند .

تبصره ۱- در صورتیکه زمین موات اعلام گردد و دارای سابقه ثبتی و مالک باشد هیئت ها بایستی بلافاصله مراتب را در صورت مشخص بودن آدرس مالکین به آنها ابلاغ و بلافاصله ۱۵ روز در یکی از روزنامه های کثیرالانتشار مرکز و یکی از روزنامه های محلی (در صورت وجود و یاسایر وسایل ممکن و معمول جهت اطلاع مالکان ذریبط) در دو نوبت آگهی نمایند رای هیئت قابل اعتراض در دادگاه صالحه می باشد و مالکان اراضی می توانند

اعتراض خود را به دادگاه صالحه تسلیم و یا برای هیئت های هفت نفره ارسال دارند چنانچه برای هیئت هفت نفره ارسال نمایند هیئت بلافاصله پرونده را در جهت رسیدگی به دادگاه صالحه ارسال خواهد نمود .

تبصره ۲- پس از قطعیت رای اعم از اینکه اعتراض به آن نشده و یا پس از اعتراض دادگاه رسیدگی و رای قطعی مبنی بر موات بودن زمین صادر گردد را به شرح زیر اقدام خواهد شد:

الف- در صورتی که زمین سابقه ثبتی نداشته و براساس رای قطعی موات تشخیص داده شد اظهار نامه ثبتی به نام دولت تنظیم و بلافاصله صورت مجلس تعیین حدود بدون انتشار آگهی نوبتی و تحدیدی و با رعایت حدود مجاورین (اگر مجاورین سابقه تحدید حدود داشته باشند) از طرف اداره ثبت با حضور نماینده هیئت هفت نفره تنظیم و بلافاصله ملک در دفتر املاک ثبت و سند مالکیت به نام دولت صادر می گردد.

ب- در صورتی که سابقه ثبت دارد ولی تحدید حدود آن به عمل نیامده باشد اعم از اینکه آگهی های نوبتی آن منتشر شده یا نشده باشد بدون انتشار آگهی تحدیدی نسبت به تنظیم صورت مجلس تحدید حدود لازم و صدور سند مالکیت آن با رعایت بند الف از طرف اداره ثبت محل اقدام لازم معمول خواهد شد .

ج - در صورتیکه زمین دارای سند مالکیت باشد با ارسال رای قطعی مبنی بر موات بودن آن اعم از اینکه سند مالکیت قبلی در اختیار هیئت هفت نفره باشد که ارائه دهد یا در اختیار هیئت نباشد بلافاصله اداره ثبت محل مکلف است سند قبلی را ابطال و سند مالکیت جدید به نام دولت صادر نماید .

ماده ۴- در شهرهایی که طرح جامع یا هادی برای آنها تهیه شده و به تصویب مراجع ذیربط رسیده و در طرح های مذکور محدوده استحقاقی یا نفوذی مشخص گردیده است حریم شهر همان محدوده استحقاقی یا نفوذی است و در مورد شهرهاییکه فاقد طرح جامع یا هادی

بوده و یا محدوده استحقاقی یا نفوذی در طرح های مذکور تعیین نشده باشد محدوده استحقاقی شهر توسط وزارت مسکن و شهرسازی تعیین و اعلام می گردد .
وزارت مسکن و شهرسازی موظف است سه ماه ضوابط تعیین محدوده استحقاقی اینگونه شهرها را تهیه و ارائه نماید .

تبصره ۱- ابتدای محدوده مورد عمل این آئین نامه پس از پایان محدوده مندرج در قانون زمین شهری مصوب ۶۶/۶/۲۲ مجلس شورای اسلامی می باشد .

تبصره ۲- درمورد شهرهایی که محدوده استحقاقی مشخصی ندارد و وزارت مسکن و شهرسازی مکلف است حسب اعلام وزارت کشاورزی محدوده استحقاقی آنها را حداکثر ظرف ۳ ماه تعیین و به وزارت مذکور اعلام نماید .

تبصره ۳- چنانچه هنگام تعیین محدوده استحقاقی شهرها معلوم گردد که تمام یا قسمتی از اراضی موات داخل آن و یا داخل شهرکها د راختیار هیئت های هفت نفره است اراضی مذکور فوراً در اختیار سازمان زمین شهری قرار خواهد گرفت و برای این منظور ارسال مصوبه مربوط به حریم شهری و یا پروانه شهرک به ادارات ثبت کافی خواهد بود .

تبصره ۴- در اجرای تبصره ۱۰ ماده ۹ قانون زمین شهری مقادیری از اراضی موات موضوع این آئین نامه به صاحبان اراضی شهری که توسط وزارت مسکن و شهرسازی تملک می گردد در اولویت واگذار خواهد شد. ضوابط واگذاری در آئین نامه قانون زمین شهری تعیین و ابلاغ خواهد شد .

ماده ۵- کسانی که بدون کسب مجوز از مراجع ذیصلاح اراضی موات را از تاریخ تصویب قانون مورد استفاده قرار داده یا دهند و یا به صورت رسمی و غیر رسمی اقدام به هر گونه تصرف و معامله و نقل و انتقال مانند بیع ،رهن ،اجاره و غیره و همچنین ثبت اراضی موات به نام خود یا دیگران و یا تغییر وضعیت اراضی که موات تشخیص داده شده بنماید متصرف در

اموال عمومی محسوب و موضوع پس از شکایت هیئت مطابق قوانین موضوعه و ضمن عنایت به ماده ۱۳۴ قانون تعزیرات با متخلفین رفتار خواهد شد .

ماده ۶- از تاریخ تصویب قانون مرجع تشخیص اراضی موات و ابطال اسناد آن دفاتر اسناد رسمی سراسر کشور موظفند در خصوص نقل و انتقالات اراضی موضوع این قانون از هیئت های واگذاری و احیاء اراضی استعلام نمایند . هیأتها موظفند ظرف مدت ۳ ماه در هر مورد اعلام نظر نمایند .

ماده ۷- اراضی موات مشمول قانون در صورتیکه به نحوی از انحاء در رهن یا وثیقه و یا تأمین یا بازداشت اشخاص ثالث یا دستگاه های دولتی یا نهادهای انقلاب اسلامی ایران یا بانکها قرار گرفته یا از طرف مالکان آنها به دیگری فروخته شده باشد به تبع ابطال اسناد مالکیت آنها آزاد تلقی و مطالبات ناشی از موارد فوق منتفی بوده و مطالبات طلبکاران از سایر اموال بدهکار قابل استیفاء می باشد .

ماده ۸- در صورت طرح دعوا در دادگاه سوابق و مستندات مربوط به تشخیص موات بودن اراضی مورد استفاده دادگاه قرار گرفته و هیأتها موظفند در این مورد همکاری لازم را با دادگاه به عمل آورند .

ماده ۹- تشخیص داخل حریم روستا بودن اراضی موات از نظر اجرای این قانون به عهده هیأت می باشد .

تبصره - مقررات و ضوابط و نحوه تشخیص حریم روستاها ظرف مدت ۲ ماه توسط هیأت مرکزی واگذاری زمین طی دستورالعملی مشخص و ابلاغ خواهد گردید .

ماده ۱۰- اراضی مواتی که اسناد آن در اجرای این قانون ابطال می گردد در اختیار دولت جمهوری اسلامی قرار می گیرد تا مطابق قانون واگذاری و احیاء اراضی مصوب ۵۹/۱۱/۲۶ شورای انقلاب اسلامی و آئین نامه های آن به متقاضیان واجد شرایط مربوطه واگذار گردد تا برای انجام فعالیتهای مصرح در این قانون مورد استفاده قرار گیرد .

تبصره - زمین های موات موضوع این آئین نامه که در داخل حریم روستا ها می باشد جهت کارهای عام المنفعه ، احداث واحدهای مسکونی روستا ، تعلیف احشام ، سایر خدمات عمومی روستاها که مورد لزوم باشد برحسب مورد و به مقدار نیاز و براساس مقررات و ضوابط قانون واگذاری و احیاء اراضی مصوب شورای انقلاب واگذار خواهد گردید .

ماده ۱۱- کلیه نیروهای انتظامی اعم از ژاندارمری ، شهربانی ، کمیته های انقلاب اسلامی مکلفند همکاری های لازم را در اجرای این قانون با مأمورین اجرائی به عمل آورند .

ماده ۱۲- در صورتیکه در اجرای قانون افرادی قصد اخلاص یا موجبات توقف آنرا فراهم آورند وزارت کشاورزی یا هیئت های واگذاری و احیاء اراضی می توانند در صورت ضرورت نسبت به معرفی افراد مذکور به دادگاه صالحه اقدام نمایند .

ماده ۱۳- ادارات کل کشاورزی و ثبت اسناد و املاک ، مسکن و شهرسازی ، زمین شهری ، شهرداری ها و سایر مراجع ذیربط موظفند در اجرای قانون همکاری های لازم را با هیئت های ۷ نفره واگذاری و احیاء اراضی به عمل آورند و به استعلامات آنان در اسرع وقت پاسخ دهند .

ماده ۱۴- چنانچه مأمورین در اجرای قانون مرتکب جرم یا تخلفی شوند مطابق قوانین مربوطه مجازات خواهند گردید .

ماده ۱۵- هزینه های قانونی مربوط به ابطال اسناد اراضی به عهده هیئت های واگذاری و احیاء اراضی می باشد و اعتبارات لازم برای اجرای قانون در بودجه سالانه مربوطه منظور خواهد گردید .

منتخبی از مجموعه قوانین و مقررات منابع طبیعی

ماده ۱۶- واگذاری اراضی موضوع قانون تشخیص اراضی موات و ابطال اسناد آن برای مصارف غیر کشاورزی براساس آئین نامه نحوه استفاده از اراضی و احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده قانونی و حریم شهرها مصوب ۱۳۵۵/۲/۲۷ صورت خواهد گرفت .

نخست وزیر - میر حسین موسوی

ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی در رابطه با نحوه برخورد با متخلفین عرصه های منابع ملی

ماده ۶۹۰ - هر کس به وسیله صحنه سازی از قبیل پی کنی ، دیوار کشی ، تغییر حد فاصل ، امحای مرز ، کرت بندی ، نهر کشی ، حفر چاه ، غرس اشجار و زراعت و امثال آن به تهیه آثار تصرف در اراضی مزروعی اعم از کشت شده یا در آیش زراعی ، جنگل ها و مراتع ملی شده ، کوهستانها ، باغها ، قلمستانها ، منابع آب ، چشمه سارها ، انهار طبیعی و پارک های ملی ، تاسیسات کشاورزی و دامداری و دامپروری و کشت و صنعت و اراضی موات و بایر و سایر اراضی و املاک متعلق به دولت یا شهرداری ها یا اوقاف و همچنین اراضی و املاک وموقوفات ومحبوسات و اثلاث باقیه که برای مصارف عام المنفعه اختصاص یافته یا اشخاص حقیقی یا حقوقی به منظور تصرف یا ذیحق معرفی کردن خود یاد دیگری مبادرت نماید یا بدون اجازه سازمان حفاظت محیط زیست یا مراجع ذیصلاح دیگر مبادرت به عملیاتی نماید که موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی گردد یا اقدام به هر گونه تجاوز و تصرف عدوانی یا ایجاد مزاحمت یا ممانعت از حق در موارد مذکور نماید، به مجازات یک ماه تا یکسال حبس محکوم می شود، دادگاه موظف است حسب مورد رفع تصرف عدوانی یا رفع مزاحمت یا ممانعت از حق یا اعاده وضع به حال سابق نماید .

تبصره ۱ - رسیدگی به جرائم فوق الذکر خارج از نوبت به عمل می آید ومقام قضایی با تنظیم صورت مجلس دستور متوقف ماندن عملیات متجاوز را تا صدور حکم قطعی خواهد داد.

تبصره ۲ - در صورتیکه تعداد متهمان ۳ نفر یا بیشتر باشد و قرائن قوی بر ارتکاب جرم موجود باشد قرار بازداشت صادر خواهد شد ، مدعی می تواند تقاضای خلع ید و قلع بنا بر اشجار و رفع آثار تجاوز را بنماید .

ماده ۶۹۱- هر کس به قهر و غلبه داخل ملکی شود که در تصرف دیگری است اعم از آنکه محصور باشد یا نباشد یا در ابتدای ورود به قهر و غلبه نبوده ولی بعد از اخطار، متصرف به قهر و غلبه مانده باشد علاوه بر رفع تجاوز حسب مورد به یک تا شش ماه حبس محکوم می شود. هرگاه مرتکبین دو نفر یا بیشتر بوده و لاقفل یکی از آنها حامل سلاح باشد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهند شد.

ماه ۶۹۲- هرگاه کسی ملک دیگری را به قهر و غلبه تصرف کند علاوه بر رفع تجاوز به حبس از سه ماه تا یک سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۹۳- اگر کسی به موجب حکم قطعی محکوم به خلع ید از مال غیر منقولی یا محکوم به رفع مزاحمت یا رفع ممانعت از حق شده باشد بعد از اجرای حکم مجدداً مورد حکم را عدواناً تصرف یا مزاحمت یا ممانعت از حق نماید. علاوه بر رفع تجاوز به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

مواد ۵۳، ۵۴، ۵۵ و ۴۴ مکرر قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع با اصلاحات بعدی (مصوب ۱۳۴۶/۵/۳۰) در رابطه با نحوه برخورد با متخلفین عرصه های منابع ملی .

ماده ۵۳ - دادرها و دادگاه ها موظفند پرونده های جزایی (اعم از خلافی و غیره) ارسال شده از طرف سازمان جنگلبانی و واحدهای تابع را خارج از نوبت رسیدگی نمایند .

ماده ۵۴ - مأمورین جنگلبانی که به موجب احکام سازمان جنگلبانی مأمور کشف و تعقیب جرایم مذکور در این قانون می شوند در ردیف ضابطین دادگستری محسوب و از این حیث تحت تعلیمات دادستان محل انجام وظیفه خواهند نمود .

تبصره ۱ - در صورتیکه مأموران مذکور بر خلاف واقع به منظور نفع شخصی و یا اعمال غرض گزارش خلاف واقع بدهند به کیفر جرمی که موضوع گزارش بوده محکوم خواهند شد .

تبصره ۲ - مأمورین کشف و تعقیب جرایم که از طرف سازمان جنگلبانی تعیین می شوند و از حیث اجرای این قانون وقتی ضابط دادگستری محسوب می شوند که وظایف ضابطین دادگستری را در کلاس مخصوص تعلیم گرفته باشند .

تبصره ۳ - مأموران سازمان جنگلبانی که دارای معرفی نامه از طرف سازمان مزبور می باشند با تحصیل نمایندگی از طرف دادستان مجازند کلیه کارخانجات صنایع چوب و همچنین انبارها را در هر موقع که لازم بدانند بازرسی و در صورت کشف چوب غیر مجاز نسبت به بازداشت ان اقدام و با تنظیم صورت مجلس مراتب را به دادرای محل اطلاع دهند .

تبصره ۴ - در صورتیکه مأمورین جنگلبانی خود مرتکب جرائم مذکور در این قانون گردند یا شرکت یا معاونت در آن نمایند به حداکثر مجازات مقرر در این قانون محکوم می شوند و در صورتی که مسامحه در اجرای مقررات قانون یا آئین نامه های مربوط نمایند، به حبس تأدیبی از یک ماه تا سه ماه محکوم خواهند شد .

ماده ۵۵- هر کس به قصد تصرف به منابع ملی مذکور در ماده ۱ قانون ملی شدن جنگل های کشور تجاوز کند به یک سال تا سه سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد .

تبصره ۱- وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مکلف است به وسیله گارد جنگل و مأمور خود به محض اطلاع رفع تجاوز کند و در صورتی که تشخیص وزارت کشاورزی و منابع طبیعی نسبت به منابع ملی مذکور در این ماده اخطار یا آگهی شده باشد مراتب به دادسرای محل اعلام دارد دادسرا متهم را مورد تعقیب کیفری قرار می دهد مگر اینکه نسبت به تشخیص وزارت کشاورزی و منابع طبیعی در مهلت مقرر در اخطار یا آگهی اعتراض شده باشد که در این صورت تعقیب کیفری متوقف و ادامه آن موکول به حصول نتیجه اجرای کامل مقررات ماده ۵۶ خواهد بود .

مرور زمان تعقیب کیفری در این گونه موارد از تاریخ صدور حکم کمیسیون موضوع ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع شروع می شود . اعیانی که در عرصه مورد تجاوز احداث شده یا بشود به حکم دادگاه به نفع دولت ضبط می شود .

تبصره ۲- از تاریخ تصویب این قانون مراتعی که در اجرای ماده ۶۴ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور جزء مستثنیات مالکین شناخته می شود باید فقط برای تعلیف دام مورد استفاده قرار بگیرد .

تبدیل این قبیل مراتع به منظور استفاده دیگر، منحصراً بر اساس طرحی که به تصویب وزارت کشاورزی و منابع طبیعی می رسد مجاز خواهد بود .

در صورتی که این قبیل مراتع به تشخیص هیأت نظارت مذکور در بند ۳ قانون اصلاح فصل پنجم و پاره ای از مواد قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع مصوب خرداد ماه ۱۳۵۴ کلاً یا جزاً تبدیل شود مراتع مورد بحث به دولت تعلق خواهد گرفت و طبق نظریه هیأت نظارت فوق سند مالکیت صادره قبلی باطل می گردد .

ماده ۴۴مکرر- چرانیدن دام در منابع ملی مذکور در ماده ۱ قانون ملی شدن جنگلهای کشور بدون اخذ پروانه مطلقاً ممنوع است وزارت منابع طبیعی مکلف است دام افرادی را که بدون پروانه مبادرت به چرای دام می نمایند به نفع خود ضبط نموده و بدون رعایت تشریفات مزایده به فروش برساند در مورد صاحبان پروانه های چرا که بر خلاف مندرجات پروانه صادره مبادرت به چرای دام اضافه بر تعداد مجاز در پروانه بنمایند به ترتیب فوق رفتار خواهد شد و دام اضافه بر ظرفیت چرا به نفع وزارت منابع طبیعی ضبط و به فروش می رسد نحوه اجرای این ماده به موجب آیین نامه ای خواهد بود که به پیشنهاد وزارت منابع طبیعی و به تصویب کمیسیون های مربوط مجلسین خواهد رسید .

تبصره ۱- واگذاری حق استفاده از پروانه چرا به هر نحو از طرف صاحب پروانه به دیگری و یا دریافت وجه و یا هر نوع مالی به عنوان واگذاری پروانه یا حق علف چر یا حق عبور یا به هر عنوان بابت استفاده از مرتع موضوع پروانه ممنوع است و مرتکب به حبس تأدیبی از شش ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

مواد ۷۵ و ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب
۱۳۷۳/۳/۲۸

ماده ۷۵ - وزارت کشاورزی مجاز است اراضی قابل واگذاری موضوع لایحه قانونی
واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران و آیین نامه اجرایی آن
مصوب ۱۳۵۹ به استثنای مواد ۳۱ و ۳۲ را که تا تاریخ تصویب این قانون به صورت شرکت،
تعاونی و مشاع و فردی واگذار شده یا بعداً در قالب طرح های اقتصادی موضوع وظایف
قانونی وزارت کشاورزی واگذاری خواهد شد، فروخته یا به صورت طولی المدت اجاره
نموده و وجوه حاصل را به حساب درآمد عمومی کشور واریز نماید .

هشتاد درصد درآمد حاصل از محل اعتباری که همه ساله به همین منظور در قانون بودجه
کل کشور منظور می گردد در اختیار وزارت کشاورزی قرار می گیرد تا در قالب موافقت
نامه متبادله با سازمان برنامه و بودجه جهت اجرای طرح های آب و خاک و احیای این گونه
اراضی یا سایر اراضی مزروعی و ایجاد امکانات و تمهیدات لازم جهت اجرای این ماده
هزینه گردد. آئین نامه اجرایی این ماده ظرف دو ماه از تاریخ تصویب قانون به پیشنهاد
وزارت کشاورزی و سازمان برنامه و بودجه به تصویب هیأت وزیران می رسد .

ماده ۸۴ - به وزارت جهاد سازندگی اجازه داده می شود:

اراضی موضوع ماده ۳۱ آیین نامه اجرایی قانون اصلاحی لایحه قانونی واگذاری و احیای
اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب که با
رعایت ضوابط واگذار شده یا می شود را پس از بهره برداری با اعمال حداکثر تا پنجاه
درصد تخفیف نسبت به قیمت ارزیابی روز به فروش رسانده و درآمد حاصله را به حساب
درآمد عمومی کشور واریز نماید .

قانون اصلاح بند (۲) ماده (۸۴) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد

معین

ماده واحده - متن زیر به انتهای بند ۲ ماده ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین - مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ الحاق می شود:

اراضی موضوع ماده ۳۲ آیین نامه اجرای لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب که بر اساس طرح مصوب و درخواست کتبی جهت احداث طرح های مسکونی روستایی در اختیار بنیاد مسکن انقلاب اسلامی قرار خواهد گرفت پس از انجام طرح و طی تشریفات ثبتی توسط بنیاد مذکور بدون اخذ وجه به وسیله وزارت جهاد سازندگی به بنیاد مسکن واگذار می گردد.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ بیست و هشتم اردیبهشت ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و نه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۹/۳/۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

مجلس شورای اسلامی

قانون تفسیر ماده (۸۴) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
مصوب ۱۳۷۵/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی

موضوع استفسار:

آیا منظور مقنن از اعتبارات مصوب برای وزارت جهاد سازندگی در ماده ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت، شامل موسسات و سازمان های تابعه و وابسته به آن که در پیوست های قوانین بودجه سالانه دارای ردیف طرح های عمرانی هستند نیز می باشد؟

نظر مجلس:

ماده واحده - با توجه به عناوین طرح های که طبق قسمت اخیر ماده ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین باید از محل اعتبار موضوع ماده مذکور اجرا شود. منظور از عبارت وزارت جهاد سازندگی مندرج در ماده یاد شده وزارت جهاد سازندگی و موسسات و سازمانهای تابعه وزارت مزبور که اجرای طرح های مذکور بر عهده آنها قرار می گیرد می باشد تفسیر فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ بیستم آذر ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۵/۱۰/۵ به تأیید شورای نگهبان رسیده است .

مجلس شورای اسلامی

ماده ۴۷ - قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت اجرایی از ۱۳۸۱ لغایت سال ۱۳۸۸ و این قانون در برنامه چهارم توسعه اقتصادی و اجتماعی نیز تنفیذ گردیده است.

متن زیر به عنوان بند (۵) به ماده (۸۴) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ الحاق می گردد:

۵ - در راستای ایجاد تعادل دام در مرتع به وزارت جهاد کشاورزی و دستگاه های تابعه اجازه داده می شود از محل صدور یا تجدید سالانه پروانه چرای دام در مراتع مبلغی را معادل یک در هزار متوسط هر واحد دامی دریافت و به حساب درآمد عمومی (نزد خزانه داری کل) واریز نماید .

تبصره ۱ - پروانه چرا (پروانه بهره برداری مراتع) مدرک معارض محسوب شده و واگذاری اراضی محدوده پروانه بهره برداری با رعایت حقوق دارندگان پروانه بهره برداری براساس آئین نامه هایی خواهد بود که به پیشنهاد مشترک وزارت جهاد کشاورزی و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید .

تبصره ۲ - چرای دام در مراتع بدون پروانه چرا و یا مازاد بر ظرفیت تعیین شده در پروانه چرا جرم محسوب می شود و مستلزم پرداخت معادل ۲۰ درصد ارزش متوسط واحد دامی در سال خواهد بود که پس از وصول باید به حساب درآمد عمومی (نزد خزانه داری کل) واریز شود .

آئین نامه اجرایی تبصره (۱) بند (۵) الحاقی ماده (۸۴) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین (مصوب هیأت وزیران ۲۳۶۳۹/ت ۲۶۹۴۵ ه مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۴)

ماده ۱ - پروانه چرا (پروانه بهره برداری مراتع) مدرک معارض محسوب شده و واگذاری اراضی محدوده پروانه بهره برداری با رعایت حقوق دارندگان پروانه بهره برداری بر اساس این آئین نامه صورت می گیرد .

ماده ۲- اصطلاح های زیر در معانی مشروح مربوط به کار می روند :

الف- پروانه چرا (پروانه بهره برداری مراتع) :

مجوزی است که با در نظر گرفتن سابقه بهره برداری ، ظرفیت مرتع ، فصل چرا و نیز رویکرد حفاظت از منابع پایا و برای تعلیف دام و یا سایر بهره برداری های مرتعی در یک دوره و باتوجه به عرف محل در یک مرتع با محدوده مشخص به نام شخص یا اشخاص حقیقی و حقوقی واجد شرایط توسط سازمان جنگل ها ، مراتع و آبخیزداری کشور برای مدت معین صادر می گردد . (در مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست حضور نماینده محیط زیست الزامی خواهد بود.)

ب- محدوده پروانه چرا (پروانه بهره برداری مراتع) :

محدوده ای است که بر اساس پروانه های صادر شده مشخص می گردد . (جهت بهره برداری های محدوده تالابها بر اساس تعاریف کنوانسیون رامسر هیچگونه پروانه چرای صادر نمی شود .)

ج - حقوق بهره برداران :

حقوقی است که انتفاع بهره برداران صاحب پروانه را به واسطه صدور مجوز برای تعلیف دام آنها در مرتع موجب می گردد .

تبصره - سایر تعاریف در حدود قوانین و مقررات سازمان جنگلها و مراتع و آبخیز داری کشور و دستورالعمل های مربوط خواهد بود .

ماده ۳- واگذاری محدوده های پروانه چرا(بهره برداری مراتع) منوط به شرایط زیر خواهد بود :

الف) تشخیص و موافقت سازمان جنگلها مراتع و آبخیز داری کشور با توجه به مطالعات انجام شده منطقه و تناسب کاربری اراضی و مطالعات و تحقیقات صورت گرفته به منظور تعیین ارزش اکولوژیک اکوسیستم های طبیعی کشور که توسط سازمان حفاظت محیط زیست صورت می گیرد .

ب- پرداخت حقوق بهره برداران به ریال بر طبق ضوابط مقرر در ماده (۴) این آئین نامه توسط متقاضی زمین .

ج - بلا معارض نمودن محدوده های واگذاری با اصلاح یا لغو پروانه های صادر شده و کاهش یا حذف دام متناسب با آن .

د- واگذاری مراتع بلا معارض شده در قالب قوانین و مقررات جاری وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگلها مراتع و آبخیزداری کشور) به متقاضیان انجام خواهد شد.

ماده ۴- نحوه محاسبه حقوق بهره برداران به شکل زیر خواهد بود :

$$X=(A*B*C*D*E*K)+G$$

$$X= \text{حقوق بهره برداران (به ریال)}$$

A= تعداد دام مجاز دام مندرج در پروانه چرا

B= علوفه مورد نیاز یک واحد دامی در روز (برابر با ۱/۷) کیلوگرم علوفه مرتعی

C= قیمت یک کیلوگرم علوفه خشک مرتعی (به ریال) که هر ساله در ابتدای سال توسط

سازمان جنگلها مراتع آبخیز داری کشور تعیین می گردد .

D = تعداد روزهای قابل بهره برداری به مدت حداکثر ۱۰ سال در مواردی که سابقه پروانه مدت کمتری را شامل گردد . مدت مذکور ملاک عمل خواهد بود .

E = نسبت سطح واگذاری به سطح کل عرصه پروانه مورد نظر .

K = ضریبی است که با توجه به سابقه بهره برداری کیفیت و موقعیت مکانی مرتع (بیلاقی ، قشلاقی و غیره) محصولات فرعی شاخص ، حفاظت خاک ، مدیریت مرتع ، تنوع زیستی ، و غیره از ۰/۸ تا ۱/۲ بنا به تشخیص سازمان جنگلها و مراتع و آبخیزداری کشور تعیین می گردد .

G = ارزش اعیانی مستحدثات و تأسیساتی که در جهت بهره برداری ایجاد شده است و براساس توافق طرفین و با محاسبه کارشناس رسمی دادگستری مرضی الطرفین صورت می گیرد .

ماده ۵- دستورالعمل های لازم در ارتباط با آیین نامه توسط وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگلها ، مراتع و آبخیزداری) تهیه و ابلاغ می گردد و در صورت نیاز هر سال اصلاح می گردد.

ماده ۶- هزینه های اجرایی این آئین نامه ها مشتمل بر هزینه های کنترل نقشه و گزارشهای مطالعاتی منطقه و نیز کنترل صحرائی هر سال در قالب برنامه مرتعداری بنا به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگلها مراتع و آبخیزداری کشور) و تأیید سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور تأمین می گردد . هزینه کارشناسی دادگستری توسط دارنده پروانه چرا (ذینفع) پرداخت خواهد شد .

ماده ۱۰۴ - از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی تنفیذی در برنامه چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی

قوانین مربوط به حفظ منابع طبیعی:

ماده ۱۰۴ - به منظور حفاظت از محیط زیست و بهره گیری پایدار از منابع طبیعی کشور ، اجرای موارد زیر الزامی است :

الف- بهره برداری از منابع طبیعی کشور براساس توان بالقوه منابع صورت گیرد . بدین منظور دولت موظف است ضمن حفظ روند رشد تولیدات و بهره برداری پایدار از منابع ، با اجرای طرح هایی از قبیل تعادل دام و مرتع ، خروج دام از جنگل و تامین علوفه دام و سوخت جنگل نشینان ، عشایر و روستائیان حفظ و حراست از منابع پایه و ذخائر ژنتیکی ، هماهنگی در مدیریت یکپارچه منابع پایه و نهادینه کردن مشارکت مردم در برنامه ریزی ، تصمیم گیری و اجرا ترتیبی اتخاذ نماید که تعادل محیط زیست نیز حفظ شود .

آیین نامه اجرایی این بند مشتمل بر ضوابط زیست محیطی مورد نظر ، با پیشنهاد مشترک سازمان حفاظت محیط زیست و وزارتخانه های کشاورزی و جهاد سازندگی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید .

ب- به منظور تقویت و پشتیبانی از سازمانهای غیر دولتی حامی محیط زیست و منابع طبیعی ، کمک های مالی اشخاص حقیقی و حقوقی به این سازمانها به عنوان هزینه قابل قبول تلقی می شود. این کمکها که به حساب خاصی در خزانه واریز می گردد ، دریافت و براساس آئین نامه ای که به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه و سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت جهاد سازندگی تهیه و به تصویب هیئت وزیران می رسد و مشتمل بر حداکثر میزان کمک ها و نحوه اعطای آنهاست در اختیار این سازمان ها قرار خواهد گرفت .

ج - به منظور کاهش عوامل آلوده کننده محیط زیست ، بالاخص در مورد منابع طبیعی و منابع آب کشور ، واحدهای تولیدی موظفند برای تطبیق مشخصات فنی خود با ضوابط محیط زیست و کاهش آلودگی ها اقدام کنند . هزینه های انجام شده در این مورد به عنوان هزینه های قابل قبول واحدها منظور می گردد .

از واحدهایی که از انجام این امر خودداری نمایند و فعالیتهای آنها باعث آلودگی و تخریب محیط زیست گردد ، جریمه متناسب با خسارت وارده اخذ و به درآمد عمومی واریز می گردد . تا در قالب لوایح بودجه سنواتی برای اجرای طرح های سالم سازی محیط زیست هزینه شود . آئین نامه این بند مشتمل بر مبلغ و چگونگی اخذ جرایم ونحوه هزینه آن به پیشنهاد سازمان حفاظت محیط زیست به تصویب هیئت وزیران می رسد .

قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ماده ۶۸:

الف: دولت موظف است طرح حفاظت، احیاء، بازسازی ذخایر و رفع آلودگی و شیوه های بهره برداری پایدار از محیط های دریایی کشور، تا پایان سال اول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را تهیه و به مرحله اجرا گذارد.

ب: به دولت اجازه داده می شود، با رعایت اصول (۷۲) و (۸۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای تقلیل آلاینده های وارد به محیط زیست و تخریب آن "صندوق ملی محیط زیست" وابسته به سازمان حفاظت محیط زیست را تأسیس کند. منابع مورد نیاز صندوق یاد شده برای انجام فعالیتهای مذکور از طریق کمکهای بخش غیر دولتی داخلی و خارجی تأمین می گردد.

اساس نامه صندوق ملی محیط زیست مشترکاً توسط سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ج: وزارت جهاد کشاورزی موظف است، به منظور تعیین تکلیف نهایی و تثبیت مالکیت دولت بر عرصه های منابع ملی و دولتی، تا پایان برنامه چهارم، نسبت به اتمام عملیات ممیزی، تفکیک منابع ملی و دولتی از مستثنیات اشخاص اقدام کند. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور باید تاصدور اسناد، نقشه های اراضی منابع ملی و دولتی را به عنوان اسناد رسمی پذیرفته و آنها را ملاک عمل قرار دهد.

قانون الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه:

ماده واحده - دو تبصره ذیل به عنوان تبصره های ۵ و ۶ به قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه مصوب ۱/۲۸/۱۳۶۳ الحاق و شماره تبصره ۵ قانون مذکور به شماره ۷ تغییر می یابد:

تبصره ۵ - اراضی و املاکی که در تصرف و مالکیت کشاورزان و مالکیت کشاورزان و مالکین محلی بوده و در اثر اجرای سیاست های غلط و یا زورمندانه سلاطین بدون مجوز شرعی از مالکیت آنان خارج شده ولی اراضی کماکان در تصرف مالکین مذکور می باشد و سپس من غیر حق در مالکیت موقوفات و آستان قدس رضوی درآمد و توسط مالکین هیچگونه سند وقفیت اعم از عادی و رسمی تنظیم نشده و یا هر دلیل معتبر شرعی و قانونی وجود نداشته باشد و همچنین املاکی که در تصرف اشخاص بوده و سند رسمی دارند ولی ادعای وقفیت نسبت به آنها شده است در صورتی که دلایل معتبری دال بر صحت وقف وجود نداشته باشد از شمول حکم ماده واحده خارج و هرگونه تصمیم و اقدامی که در مورد اراضی فوق الذکر انجام شده از درجه اعتبار ساقط و کان لم یکن می گردد و در صورت بروز اختلاف، در هر دو مورد دادگاه صالح رسیدگی خواهد نمود .

تبصره ۶- آن دسته از اراضی و املاک و جنگلها و مراتع و اراضی منابع ملی که مشمول ماده (۱) قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵ و اصلاحات بعدی آن و قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی مصوب ۱۳۷۱/۷/۵ قرار گیرد مشمول ماده واحده مذکور نبوده و موقوفه تلقی نمی شود مگر در مورد حریم موقوفات و اراضی ای که قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ احیاء شده باشند .

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۹ / ۱۲ / ۱۳۸۰ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۸ به تایید شورای نگهبان رسیده است .

بخشنامه ریاست محترم قوه قضائیه به دادگستریهای سراسر کشور (استانها و شهرستانها):
پیرو بخشنامه شماره ۱/۷۴/۱۴۹۰۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۴ در مورد رسیدگی به پرونده های تخریب اراضی، تجاوز و تصرف مراتع و جنگلها در شعب خاصی که به این منظور در دادگستریها (به ویژه شمال کشور) تعیین شده اند. لازم است دادگاهها در مقام تحقیق و رسیدگی به پرونده های ناشی از اجرای قوانین مربوط به نکات زیر، توجه مبذول دارند:

۱- اقدام به هر گونه تجاوز و تصرف عدوانی و ایجاد مزاحمت و ممانعت از حق نسبت به جنگلها، مراتع و منابع طبیعی و تخریب آنها، براساس مواد ۶۷۵ و ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) و ۴۲ به بعد قانون حفاظت از جنگلها و مراتع و... خارج از نوبت بررسی و دادگاه حسب مورد موظف است با تنظیم صورت مجلس، دستور متوقف ماندن عملیات متجاوز را تاصدور حکم قطعی صادر و در نهایت به رفع تصرف عدوانی یا مزاحمت یا ممانعت از حق یا اعاده وضع به حال سابق اقدام نماید.

۲- مأموران کشف تعقیب جرایم سازمان جنگلها که وظایف ضابطان دادگستری را در کلاس مخصوص تعلیم دیده اند و از ناحیه سازمان معرفی شده باشند بر اساس ماده ۵۴ تبصره آن از قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور مصوب ۱۳۴۶/۰۵/۳۰ با اصلاحات بعدی و بند ۵ ماده ۱۵ قانون دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری ۱۳۷۸ و تبصره ذیل آن (در محدوده وظایف قانونی خاص خود) ضابط محسوب می شوند.

۳- رسیدگی به اعتراض زارعان صاحب نسق، مالکان و صاحبان باغها و تأسیسات و مؤسسات دولتی نسبت به اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری جنگلها و مراتع کشور مصوب ۱۳۴۶ (تشخیص مستثنیات) در صلاحیت هیأت مقرر در ماده واحده «قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی» مصوب ۱۳۶۷ می باشد.

سید محمود هاشمی شاهرودی
رئیس قوه قضائیه

دادستان محترم کل کشور

حضرت آیت ا.ا. مقتدائی مقام توفیقه

تصویر نامه شماره ۶۴۴۶ / و مورخ ۱۳۷۹/۲/۳۱ وزیر محترم جهاد سازندگی ضمیمه بخش نامه شماره ۱/۷۹/۵۸۷۴ مورخ ۱۳۷۹/۵/۳ به پیوست ارسال می گردد تا با توجه به بخش نامه سابق الصدور شماره ۱/۷۴/۱۴۹۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۴ ضمن نظارت عالیه بر کار ستاد رفع تصرفات غیر مجاز از اراضی دولتی و فعال نمودن این ستاد با حضور نمایندگان نهادهای ذیربط و تشکیل جلسات براساس دستورالعمل داخلی ستاد راه کارهای مناسب جهت جلوگیری از روند تخریب و نابودی جنگلها و مراتع و آلودگی محیط زیست را به ارگانها و نهادهای ذیربط اعلام و چنانچه صدور بخشنامه یا دستورالعمل از طرف ستاد پیشنهاد گردد ، دستور مقتضی در خصوص مورد صادر فرمایند .

سید محمود هاشمی شاهرودی

رئیس قوه قضائیه

شماره: ۱/۷۹/۵۸۷۴

تاریخ: ۱۳۷۹/۵/۳

بخشنامه به دادگستری های سراسر کشور

نظر به اینکه حفظ انفال و ثروتهای عمومی از جمله جنگلها و مراتع و بیشه زارهای طبیعی و دریاها، دریاچه ها و رودخانه ها و حفاظت از محیط زیست طبق اصول چهل و پنجم و پنجاهم قانون اساسی از جمله وظایف حکومت اسلامی است و هر نوع فعالیت اعم از اقتصادی و غیر آن که موجب تخریب جنگلها مراتع و آلودگی آبهای داخلی و نابودی محیط زیست گردد، ممنوع می باشد و گزارش های رسیده موید روند رو به رشد تخریب مراتع و جنگلها و قطع بی رویه درختان جنگلی و تصرف اراضی دولتی و همچنین آلودگی ناشی از فعالیتهای اقتصادی و توسعه شهرنشینی می باشد و ادامه این روند لطمه جبران ناپذیری به سلامت جامعه و بقای نسلهای آینده کشور وارد خواهد ساخت.

لذا موکداً پیرو بخشنامه شماره ۱۴۹۰۵ / ۱/۷۴ مورخ ۷۴/۱۱/۳ متذکر میگردد که روسای حوزه های قضایی به تناسب پرونده ها و شکایات اداره منابع طبیعی، محیط زیست - بهداشت درمان و دیگر نهادهای زیربط یک یا چند شعبه خاص بدین منظور تعیین و شعب مذکور مکلفند برابر تبصره ۱ ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی و جرائم فوق الذکر خارج از نوبت رسیدگی و با تنظیم صورت مجلس دستور متوقف ماندن عملیات متجاوز را تا صدور حکم قطعی صادر نماید. روسای حوزه های قضائی مسئول نظارت بر حسن اجرای این بخشنامه می باشد.

سید محمود هاشمی شاهروردی

ضابطین دادگستری و تکالیف آنان (موضوع مواد ۱۵ و ۱۸ قوانین جزائی)

ماده ۱۵ - ضابطین دادگستری مأمورانی هستند که تحت نظارت و تعلیمات مقام قضایی در کشف جرم و بازجویی مقدماتی و حفظ آثار و دلایل جرم و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم و ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضائی به موجب قانون اقدام می نمایند و عبارتند از:

۱. نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران
  ۲. رؤسا و معاونین زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان
  ۳. مأمورین نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که به موجب قوانین خاص و در محدوده وظایف محوله ضابط دادگستری محسوب می شوند .
  ۴. سایر نیروهای مسلح در مواردی که شورای عالی امنیت ملی تمام یا برخی از وظایف ضابط بودن نیروی انتظامی را به آنان محول کند .
  ۵. مقامات و مأمورینی که به موجب قوانین خاص در حدود وظایف محوله ضابط دادگستری محسوب می شوند .
- ماده ۱۸ - ضابطین دادگستری به محض اطلاع از وقوع جرم در جرائم غیر مشهود مراتب را جهت کسب تکلیف و اخذ دستور لازم به مقام ذیصلاح قضایی اعلام می کند و در خصوص جرائم مشهود تمامی اقدامات لازم را به منظور حفظ آلات و ادوات و آثار و علائم و دلایل جرم و جلوگیری از فرار متهم و یا تبانی معمول و تحقیقات مقدماتی را انجام و بلافاصله به اطلاع مقام قضایی می رسانند .

توضیح :

مأمورین منابع طبیعی طبق ماده ۵۴ قانون حفاظت و بهره برداری ضابط خاص دستگاه قضایی تلقی میگردند .

رأی وحدت رویه قضایی:

احتراماً رأی وحدت رویه قضایی شماره ۶۸۱ مورخ ۱۳۸۴/۷/۲۶ ردیف ۱۳/۸۰ به شرح ذیل: به موجب ماده یکم تصویب نامه قانون ملی شدن جنگلهای کشور مصوب ۱۳۴۱، عرصه و اعیانی کلیه جنگلها و مراتع، بیشه های طبیعی و اراضی جنگلی کشور جزء اموال عمومی محسوب و متعلق به دولت است ولو اینکه قبل از این تاریخ افراد آن را متصرف شده و سند مالکیت گرفته باشند و مطابق ماده ۲ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور مصوب ۲۸ / ۷ / ۱۳۷۱ تشخیص منابع ملی و مستثنیات ماده ۲ قانون ملی شدن جنگلها و مراتع با رعایت تعاریف مذکور در قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع با وزارت جهاد سازندگی است به صرف تشخیص وزارت مذکور و قطعیت آن، در مالکیت دولت قرار می گیرد و در خصوص مورد عدم صدور سند مالکیت به نام دولت جمهوری اسلامی ایران، نافی مالکیت دولت نسبت به منابع ملی شده که به ترتیب مقرر در ماده مرقوم احراز شده و قطعیت یافته باشد نخواهد بود. بنا به مراتب رأی شعبه ششم دادگاه تجدید نظر استان خراسان که با این نظر انطباق دارد به نظر اکثریت اعضاء هیئت عمومی دیوان عالی کشور صحیح و قانونی تشخیص داده می شود.

این رأی به استناد ماده ۲۷۰ قانون آئین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاه ها لازم الاتباع است.

کارشناس مسئول قضایی اداره وحدت رویه دیوان عالی کشور - جلالی نسب

«بخشنامه»

«به واحدهای قضائی و اداره کل شوراهای»

نظر به اهمیت دعاوی دولتی و لزوم اعمال دقت قضائی در رسیدگی به آنها از این به بعد مراجع قضائی مجاز به فرستادن این قبیل پرونده های له یا علیه دولت (اعم از وزارت خانه ها ، سازمان ها ، موسسات و شرکت های دولتی و واحدهای تابع آنها) و نیز نیروهای مسلح به شورای حل اختلاف نیستند و شوراهای هم مکلفند نظایر مورد که پیش از این برای آنها فرستاده اند و در جریان است به نظر مشاور شورا برسانند تا در اسرع وقت به مراجع فرستنده برگشت داده شوند و چنانچه پرونده ای ابتدائاً در شورا مطرح شده باشد . به مرجع صلاحیت دار دادگستری ارسال شود تا براساس قوانین و با توجه به اصل ۱۳۹ قانون اساسی در محاکم مورد رسیدگی و صدور رأی مقتضی قرار گیرد .

سید محمود هاشمی شاهرودی
رئیس قوه قضائیه

ذکر منابع و مواخذ :

۱. مجموعه قوانین و مقررات جهاد سازندگی - تالیف محمد علی مرادی نبی و جواد افشاری ابهری ، انتشارات گنج دانش سال ۱۳۷۶
۲. قانون آئین دادرسی (مدنی) دادگاه های عمومی و انقلاب مصوب ۲۱ فروردین ۱۳۷۹
تدوین غلامرضا حجتی اشرفی
۳. مجموعه بخشنامه ها و دستور العمل های اجرایی در ارتباط با واگذاری اراضی ملی و دولتی و نقطه نظرات حقوقی جلد چهارم (سال های ۱۳۸۰ - ۱۳۷۹) تهیه و تدوین :
محمد رضا ابراهیمی - محمد تفکری - مسعود محبی زمستان ۱۳۸۰
۴. مجموعه قوانین منابع طبیعی کشور تهیه و تدوین : دفتر حقوقی و بازرسی سازمان جنگلها و مراتع کشور سال ۱۳۸۰
۵. مجموعه قوانین و مقررات طرح تفکیک انفال از مستثنیات قانونی و ماده واحده تعیین تکلیف اراضی اختلافی - قاسم نظامی مرداد ماه ۱۳۸۲

